

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สร้างความเจริญก้าวหน้า และเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตมนุษย์ไปมาก ไม่ว่าจะเป็นระบบข่าวสารข้อมูล วิทยาการด้านต่าง ๆ ที่ล้ำสมัย ทำให้เกิดการแข่งขัน การเอาใจเอาเปรียบเพื่อเอาตัวรอด และมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ด้วยสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป และจำนวนของมนุษย์ที่เป็นสมาชิกในสังคมเพิ่มมากขึ้น สภาพของสังคมเมืองที่สมาชิกลดความข้อยุ่เหลือซึ่งกันและกัน ต่างคนต่างอยู่ แบ่งแยกเผ่าพันธุ์ แก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยความรุนแรง จากระดับบุคคล หมู่คณะ เผ่าพันธุ์ ประเทศ และระดับโลก ข้อขัดแย้งการใช้กำลังระหว่างบุคคล ขยับขยายเป็นการต่อสู้ ที่ทวีความรุนแรง จนกลับกลายเป็นสงคราม

การไม่เข้าใจกันระหว่างชนในชาติ อาจจะทำให้เกิดการสูญเสียอย่างใหญ่หลวง เช่น ในยูโกสลาเวีย เมื่อต้นเดือนกรกฎาคม 2534 หรือสงครามอ่าวเปอร์เซีย เมื่อช่วงต้นปี 2534 ที่ผ่านมา ลักษณะความรุนแรงดังกล่าวซึ่งก็เคยมีมาตั้งแต่ในอดีต ที่เห็นได้ชัดก็คือสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ขณะเดียวกันมวลมนุษยเองก็มีได้นั่งนอนใจ เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2488 องค์การยูเนสโกก็ได้กำเนิดขึ้น (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติ ฯ กระทรวงศึกษาธิการ 2521) ดังเช่นในการประชุมสมัชชาสามัญ ครั้งที่ 18 ขององค์การ เมื่อ พ.ศ. 2517 ได้มีการรับรองเอกสารสำคัญฉบับหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้เรียกว่า "ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดี ความร่วมมือและสันติภาพระหว่างชาติ และการศึกษาที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน" เอกสารที่สำคัญ และเป็นแนวทางของกิจกรรมต่าง ๆ ในด้านการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ โดยเฉพาะมาตราที่ 26 ข้อ 2 ที่ว่า "การศึกษาจะต้องมุ่งเพื่อพัฒนาบุคคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ และเพื่อเสริมสร้างการเคารพสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นมูลฐานให้มั่นคง ทั้งยังจะต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดี ซันติธรรม และมิตรภาพระหว่างชาติ กลุ่มเชื้อชาติและศาสนา และส่งเสริมกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ" จะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญที่ช่วยเป็นสื่อ ได้ลดความขัดแย้ง เปลี่ยนมาเป็นความเข้าใจอันดีระหว่างเชื้อชาติ ก็คือ การให้การศึกษาที่ถูกต้อง

เพื่อที่จะบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงควรมีการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กเป็นต้นไป ซึ่งจะมีการสอนสอดแทรกในวิชาต่าง ๆ และโดยเฉพาะในวิชาที่มีเนื้อหาบูรณาการ ประสบการณ์ และความรู้ สัมพันธภาพของมนุษย์ตั้งแต่ชุมชนเล็ก ๆ ไปจนถึง นานาชาติ ที่มีจุดมุ่งหมายให้เป็นผลเมืองดี ทั้งของประเทศและสังคมโลก เช่น วิชาสังคมศึกษา ดังนั้นการจัดหลักสูตรสังคมศึกษาจึงจัดในแนวการศึกษาเปรียบเทียบ มีการเปรียบเทียบชีวิตความเป็นอยู่ทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศต่าง ๆ ซึ่งปรากฏในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นของไทย (พ.ศ. 2521) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน ทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการปกครอง ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และเกี่ยวกับประเทศยุโรป ออสเตรเลีย ในเรื่องเดียวกันในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (วิชัย ตันศิริ 2530:349) และนอกจากนั้น ดร.วไล ฌ บ่อมเพชร และคณะได้รับมอบหมายจากกรมวิชาการ ให้เขียนแบบเรียนประกอบตามหลักสูตรมีเนื้อเรื่องรายละเอียดคลุมถึงหัวข้อ "ปัญหาการสร้างสรรค์สภาพในโลกและหลักการของสหประชาชาติ" จัดนิพนธ์โดยองค์การคุรุสภา (ประชุมสุข อ้าวอ่ารุง 2530:125) สำหรับหลักสูตรสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีปรากฏในเนื้อหาเกี่ยวกับสันติศึกษาให้เห็นชัดเจนในรายวิชา ส.606 ที่อธิบายว่า "ศึกษาความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีที่มนุษย์นำมาใช้ การแข่งขันและการประสานประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความขัดแย้งทางความเชื่อและค่านิยม และการพัฒนาคุณภาพของประชากรโลก โดยเน้นปัญหาหรือผลกระทบที่มีต่อ การพัฒนาประเทศไทย เพื่อให้มีความเข้าใจสภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจ ยอมรับในความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม เห็นความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหา และเห็นแนวโน้มของการพัฒนาประเทศไทยในสังคมโลก" (กรมวิชาการ 2534:65)

การจัดการศึกษาที่จะส่งเสริมหรือพัฒนาให้สมาชิกในสังคม โดยเฉพาะเยาวชนที่จะเป็นอนาคตของชาติให้มีจิตใจสำนึกในความรัก ความเข้าใจระหว่างมนุษย์ชาติ เป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะการศึกษาเพื่อให้เกิดสันติภาพนั้นจะมุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ เสริมสร้างชีวิตมนุษย์ชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานให้มั่นคง ส่งเสริมความเข้าใจอันดี มีสันติธรรม มีมิตรภาพระหว่างชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ เจนนี่ เบิร์นลี่ (Jenny Burnly อ้างถึงใน The Catholic Education Office, Melbourne And The New South Wales Department of Education 1986:138-139) ได้อธิบายว่าสันติศึกษานั้น ไม่เพียงแต่การสอนหรือการให้เนื้อหาเท่านั้น แต่จะต้องคำนึงถึงผู้เรียน ซึ่งผู้สอนจะต้องยอมรับกับผู้เรียนว่า เป็นคนมีความคิด มีสามัญสำนึกและความรู้สึก รวมทั้งจะต้องจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ให้มีความร่วมมือ และความเชื่อถือกัน ดังนั้นการศึกษาด้านสันติศึกษาจึงนิยมใช้คำว่า "Education for Peace" มากกว่า "Peace Education" และไพทอร์ย์ ลินลาวัตน์ (2534:167-168) ก็ได้ให้ความหมายการศึกษาเพื่อสร้างสันติภาพ

(Education for Peace) ว่า "เป็นการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น เน้นหนักเนื้อหา และกระบวนการของการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเป็นไปเพื่อสร้างความสงบสุขในตัวมนุษย์ สันติสุขในสังคม และ สันติภาพชั้นในโลกร มีขอบเขตครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน เน้นหนักเรื่องกระบวนการ และผลของการศึกษาที่ก่อให้เกิดสันติสุขอย่างจริงจัง" และถึงแม้ว่าจะใช้กระบวนการทางการศึกษามาแก้ปัญหาหรือสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม แต่ถ้าหากสภาพภายในตัวมนุษย์ยังขาดสันติแล้วนั้น สันติภาพในสังคมก็คงจะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังคำกล่าวในการแสดงปาฐกถาเรื่อง "พุทธศาสนากับสันติภาพ" ของพระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต อ่างใน สุวีริยา สุขเจริญ 2533 : 28) ได้กล่าวถึงเรื่องสันติภาพในพระพุทธศาสนาว่า มีทั้งสันติภาพภายนอกและสันติภาพภายใน คือ สันติภาพในสังคมที่มนุษย์อยู่ร่วมกันได้ดี และสันติภาพภายในคือความสงบในจิตใจและทั้งสองอย่างนี้ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าหากเราไม่มีสันติภาพภายในแล้วก็ยากที่จะทำให้เกิดสันติภาพภายนอกขึ้นเพราะคนที่2 ไม่มีสันติในใจ ไม่มีความสงบใจก็จะมี ความทุกข์ เมื่อมีความทุกข์ก็มีปมในจิตใจคนที่จิตมีทุกข์ก็จะระบายความทุกข์ออกไป ก็ทำให้เกิดปัญหา และปัญหาของมนุษย์ก็คือความทุกข์คนที่มีความทุกข์ก็มีปัญหาและผู้ที่จะให้การศึกษาแก่เยาวชนในชาติที่จะเป็นอนาคตของชาติที่สำคัญต่อไป เพื่อเขาเหล่านั้นจะได้มีความคิดความเข้าใจอันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์และเป็นพลเมืองดีก็คือ "ครู" โดยเฉพาะ "ครูสังคมศึกษา" ซึ่งมีหน้าที่สอนวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพของมนุษย์ มีจุดมุ่งหมายที่จะถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ให้เยาวชนเป็นพลเมืองดีเหมือนกับที่ บาร์ร บาร์ธ และเชอร์มิสส์ (Barr, Barth, and Shermis 1977:1969) ได้นิยามศัพท์สังคมศึกษาไว้ว่า "สังคมศึกษาคือการบูรณาการประสบการณ์และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ ที่มีจุดมุ่งหมายให้คนเป็นพลเมืองดี" และ สุรพงษ์ จิงหาร(2530:36) ยังให้ความคิดเห็นอีกว่า "ในบรรดาอาชีพอันหลากหลายที่ชาวไทยประกอบอยู่นั้น อาชีพครู นับว่าเป็นอาชีพหนึ่งที่กุมชะตากรรมอนาคตของประเทศชาติ เพราะครูเป็นผู้ปูรากฐานให้กับการพัฒนามนุษย์ และเป็นผู้ชี้แนะในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม ครูเป็นผู้สั่งสอนให้เยาวชนรู้จักการต่อสู้ด้วยสติปัญญา บนมรรคาแห่งสันติภาพด้วย คุณภาพแห่งความรัก ความเมตตา กรุณา และรู้จักแก้ปัญหาด้วยวิธี" "

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูสังคมศึกษา ได้เห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่อสันติภาพจึงสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของครูในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเขตการศึกษาที่มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นทั้งเขตอุตสาหกรรมและมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี กว่าเขตการศึกษาอื่น ๆ ในประเทศไทย มีสภาพการแข่งขันในการประกอบอาชีพ การศึกษา และอื่น ๆ ที่เห็นได้ชัด จึงเป็นเขตการศึกษาที่ผู้วิจัยสนใจ ที่จะศึกษาว่าครูสอนสังคมศึกษามีความคิดเห็นอย่างไรในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับ สันติศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว เพื่อนำผลการ

วิจัยมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงในการจัดการเรียนการสอนของครูสังคัมศึกษา และเป็นแนวทางในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา ในวิชาสังคัมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในด้านต่อไปนี้

1. ด้านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ได้แก่ แนวทางการจัดการเรียนการสอน วัตถุประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล
2. ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรเป็นครูสังคัมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สันติศึกษา หมายถึง การใช้กระบวนการทางการศึกษาในการพัฒนาคนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสันติภาพ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ และแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

ครูสังคัมศึกษา หมายถึง ผู้ที่สอนวิชาสังคัมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

1. เป็นแนวทางสำหรับครูสังคัมศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับสันติศึกษาในวิชาสังคัมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา
2. เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารในการจัดอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการแก่ครูสังคัมศึกษาในการเสริมสมรรถภาพทางการสอนแก่ครู
3. เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป